

ВШАНУЙМО ЖІНКУ! (ВИХОВНИЙ ЗАХІД ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ)

Тетяна Кормакова,

викладач образотворчого мистецтва та дизайну

Тетяна Павловська,

викладач музичних дисциплін КМПУ ім. Б. Грінченка (м.Київ)

*"Вшануймо жінку за все те прекрасне,
що вона дала у світ, осяявши його своєю красою
та ніжністю, засвітивши в серцях кохання,
сповнивши життя дивовижною гармонією!"*

Мета. Розкрити образ жінки-Матері, Коханої, Порадниці, Трудівниці через ознайомлення з творами вітчизняного мистецтва різних історичних періодів; розуміння учнями старших класів зв'язку мистецтва з соціальним і культурним середовищем життєдіяльності людини; формування потреби в спілкуванні з творами мистецтва; виховання людяності, почуття гордості за наше минуле й сьогодення.

Обладнання. Дошка, магнітофон, аудіозаписи старовинної та сучасної музики, бандура, гітара, репродукції картин: Г.Вишнякова, Д.Левицького, В. Боровиковського, В.Штернберга, Т.Шевченка, А.Мокрицького, І.Соко-

лова, К.Трутовського, М.Башкирцевої, М.Пимоненка, В.Орловського, А. Коцьки, О.Мурашка, Ф.Кричевського.

Хід виховного заходу

Ведучий. Протягом багатьох століть в усіх країнах на різних континентах, у народів з різним віросповіданням та культурою саме образ жінки надихав на творчість художників, поетів, композиторів. Митці кожної епохи, кожної країни відтворювали в ньому неперевершені риси. Твори живописців можна порівняти з поемою чи повістю, симфонією чи піснею... Кожному з художників хотілося "зупинити мить", зафіксувати назавжди риси улюблених, дорогих облич.

Витончені, замріяні, ніжні жіночі образи з рожево-блідими обличчями, що випромінюють спокій і чарівність, ніби "оживають" на живописних полотнах під склепіннями храмів, у великих залах чи затишних, ошат-

но вбраних кімнатах... Такі картини зачаровують, вони – як дивна казка, як світле й чарівне видіння. (Звучить запис старовинної лютневої музики XVI ст.).

Старшокласник.

Я вами дихаю, для вас палаю,
Я народивсь для вашого єства,
Без вас мені нема й не треба раю,
Як радість відійшла моя жива,
В словах надію я плекав без краю,
Та вітер порозвіював слова

(Володимир Сосюра. 267 сонет).

Ведучий. Українська жінка була Мудрою, Коханою, Матір'ю і Великою Трудівницею. Її портрет складається із безлічі індивідуальних портретів. Імена багатьох із цих жінок залишилися в історії України назавжди. Розгляньмо найяскравіші постаті видатних співвітчизниць.

Старшокласниця. Серед найяскравіших постатей жінок часів України-Руси була Анна Ярославна. Інформації про неї збереглося небагато, проте хроніки, грамоти, перекази свідчать про велику шану і славу цій жінці. Через багато років, у далекій Франції, сучасники будуть прикрашати зображеннями Анни мініатюри літописів (собор Сен-Дені), а портрет цієї вродливої жінки навечно зафіксує барельєф на порталі церкви святого Вінсента в місті Сенлісі. (Демонструється репродукція барельєфу Анни Ярославни. Звучить у запису твір Луїджі Боккеріні "Менует" ор.41).

Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану,
В барельєфах печалі уже їм спинилася мить...

(Ліна Костенко).

Дитинство і юність Анни проходили в княжому дворі. Вона була освіченою князівною, виховувалася в любові до книги, мистецтва, вивчала іноземні мови, правила аристократичного етикету країн Заходу і Сходу. Одружившись із королем Франції Генріхом I і зійшовши на престол, Анна Ярославна вражала аристократичні кола своєю красою та освіченістю.

"Чув про її розум, добротність, королівську гідність, повагу і щедрість до церкви," – писав свого часу Пала Римський Микола II.

Такою бачимо ми цю жінку у творах мистецтва, на мініатюрах і барельєфах. На барельєфі вона постає у повний зріст, на голові корона, а в лівій руці – модель заснованою нею у 1060 році храму. (Демонструється зображення скульптурного надгробка Анни Ярославни).

Отже, королева Франції була україночку з берегів Дніпра, донькою князя зі столяного града Києва. (Звучить аудіозапис: "Сициліани" Й.-С.Баха).

Старшокласниця.

Хто в гроні мою бачить панну,
Побачить вроди чистий ідеал.
Підношу Богу похвалу похвал,
Коли бодай здала на неї гляню

(Дмитро Павличко).

Ведучий. Українські князівни виходили заміж за королів Німеччини, Франції, Угорщини, Польщі, Норвегії. Едігну, дочку Анни, у Баварії шанували як велику добродійку, державну діячку, за що визнали у Німеччині святою.

Княгиня Євпраксія прославилася в Греції в галузі медицини, а книги, написані нею, на той час не мали собі рівних у Європі.

"Художник, котрий не зображує жіночі образи сучасниць, не залишається надовго в мистецтві". Може, тому вже з середини XVII ст. існував звичай в Україні писати портрети знатних осіб. Саме портретні галереї в ті часи ставали окрасою палаців заможних осіб.

(Демонструються репродукції картини невідомого художника "Портрети полковника Семена Сулими і Парасковії Сулими").

Старшокласниця. Велич і сила відчувається в портреті Парасковії Сулими – дружини переяславського полковника С.Сулими. Одягнена вона за "старосвітською" модою: на ній розшитий квітами каптур і високий "кораблик" (так тоді називали традиційний головний убір). Український майстер органічно поєднав у цьому портреті національні традиції та нові світські принципи. (Звучить "Запорізький марш" В. Адамцевича).

Ведучий. XVIII ст. ...Передова, мисляча Європа вже по-новому сприймала жінок. Їх таланти до проведення наукових досліджень, вивчення іноземних мов, гри на музичних інструментах, танців, декламації, участі в театралізованих дійствах захоплювали сучасників. (Звучить "Мелодія" К.Глюка. Демонструється репродукція картини Д.Левицького "Портрет Анни Бернуцці").

Слов'янські жінки полонили своїм романтизмом і природністю, чарівливістю і душевністю, державною мудрістю і духовною величчю. (Звучить у запису Вальс № 7 Ф.Шопена. Демонструються репродукції картин Д.Левицького "Портрет Н. Борщової", В.Боровиковської "Портрет сестер Гагаріних", "Портрет М.Лопухіної").

Старшокласниця.

Той клавесин і плакав, і плакав
чужу печаль. Свічки горіли кволо.
Старий співак співав, як пелікан,
проціджуючи музику крізь воло.

Він був старий і плакав не про нас.

Той голос був як з іншої акустики.

Але губив під люстрами романс
прекрасних слів вже пелюстки одквітлі.

Старий співав без гриму і гримас.

Були слова палкими й не сучасними.

О, заспівайте дівчині романс!

Жінки втомились бути не прекрасними

(Ліна Костенко).

Старшокласник. З другої половини XVIII ст. з'являються придворні хори, оркестри, опера. Музичні колективи, зокрема, мали українські гетьмани – І.Мазепа, І.Брюховецький, І.Скоропадський, Д.Апостол, К.Розумовський, С.Потоцький. У домашніх салонах звучала музика Й.Гайдна, В.А.Моцарта, а найкращими виконавцями залишалися жінки. Публіка була в захваті від їх прекрасного співу, гри на клавесині, арфі, гітарі. (*Демонструється слайд твору В.Боровиковського "Портрет Є. Арсеньєвої"*).

Огні горять, музика грає,
Музика плаче, завиває;
Алмазом добрим, дорогим
Сіяють очі молоді;
Витає радість і надія
В очах веселих, любо їм,
Очам не грішним, молодим...

(*Тарас Шевченко*).

Ведучий. Може, з часів Київської Русі, з фресок Софії Київської йдуть традиції зображувати жінку?! І як естафету художники XVIII ст. проносять крізь віки кращі надбання, створивши парадні портрети. Поємою у фарбах називають картини Д.Левицького і В.Боровиковського.

Старшокласниця. Погляньте на ці портрети!
(*Звучить у запису "Розрада" Ф.Ліста*).

На полотнах жінки різного віку: від маленьких дівчат до світських дам. Тримаяться вони відповідно до етикету й виховання аристократок. Напудрене волосся, зв'язане атласними стрічками, прикрашені безліччю штучних квітів, довгі плаття, струнка постава. Всі ледь усміхаються, грайливо нахиливши голівку, наче виглядають з рам. Гладенькими мазками пензля виписує художник тендітний ротик, наче пелюстки квітки, на нас дивляться ніжні очі... У волоссі квіти чи оксамитовий бант, у вушках – коштовні прикраси. Красу талії підкреслює бутоньєрка, заколота до корсажа. Жінка, як квітка, сама прикрашена квітами, що символізує зв'язок між жінкою і творінням природи, радує всіх своєю досконалістю.

(*Демонструються репродукції творів І.Вишнякова "Портрет С. Фермор", Д.Левицького "Портрет Хрящової і Хованської"; звучить у запису "Прелюдія" О.Гречанінова*).

Чому стоїш без руху ти,
Коли весь світ співає?
Налагодь струни золоті:
Банкет весна справляє.

І сміло йди під дзвін чарок
З вогнем, з піснями в гості
На свято радісне квіток,
Кохання спів і млости

(*Олександр Олесь*).

Ведучий. Кожний майстер прагнув до створення образу прекрасної жінки, в якій об'єдналися земна і духовна краса. Ніякі канони не здатні були придушити прагнення художника до висловлення глибоких переживань і високих почуттів. "Шануйте жінок, бо вони влітають небесні троянди в земну красу". Одних майстрів пензля захоплювала зовнішність моделі, іншим імпонувала загадковість "слов'янської душі". Може, тому Ренесанс XIX ст., як у дзеркалі, відобразився саме в образах прекрасних жінок?!

Старшокласниця. Сміливі у своїх діях, рішучі, яскраві, неповторні особистості, – саме про них розповідатиме наступна епоха. Ні родинна залежність, ні суспільні обставини не могли зупинити жінок у прагненні до високої мети. Зовні спокійні на портретах, вони сповнені внутрішньої енергії і горіння. Портрети Т.Шевченка і А.Мокрицького, О.Венеціанова і В.Штернберга, Л.Жемчужникова і І.Соколова, К.Трутовського і О.Мурашка, П.Нілуся і Ф.Кричевського вражають красою, віртуозністю у поєднанні з природністю та простотою. Тепер митців захоплює етнографічний матеріал, праця, побут, повсякденне життя жінки-трудівниці. (*Звучить у запису вальс "Розлука" М. Лисенка*).

Перед нами постає Україна з її неповторними краєвидами, працелюбним народом, своєрідним побутом, обрядами, звичаями, традиціями. Життєрадісні білолиці жінки з сяючими добротою очима, з міцною здоровою статуєю, зображені в інтер'єрі української хати, на селянському подвір'ї, серед широкого степу, на гучному ярмарку, під час народних гулянь чи у вирії галасливого міста. Художники знаходять у повсякденності поезію й гармонію, дійсність наче втрачає свою буденність.

Старшокласниця. Численні портретні твори Марії Раєвської-Іванової дивували сучасників. Це була перша українка, якій було присвоєно звання художниці Петербурзької Академії мистецтв.

Яскравою зіркою спалахнуло на небосхилі історії ім'я українки Марії Башкирцевої. Красуня, завжди модно й вишукано одягнена, вона добре танцювала, грала на фортепіано, арфі, володіла багатьма мовами, у першоджерелах читала Плутарха, цитувала Гомера й Лівія. Уродженка Полтавщини полонила письменників Е.Золя і А.Франса своїми прозовими творами, а юна Марія на Цвєтаєва присвятила їй свою збірку поезій "Вечірній альбом". Малюнки і живописні полотна М.Башкирцевої вражали сучасників професіоналізмом, досконалістю, важко було повірити, що ці твори написані зовсім юною мисткинею. (*Демонструється репродукція твору М. Башкирцевої "Дощова парасолька". Звучить "Гомін степів" Г. Китаєвського у виконанні старшокласника на бандурі*).

Ведуча. І художники, і композитори прагнули передати багатство навколишнього світу. Це була спроба об'єднати живописну й музичну стихії, щоб розповісти про неповторність і принадність жінки. Краса її була не стільки в чуттєвій, еротичній зовнішності, скільки в прекрасних якостях її душі, в її людській гідності. Поезія і музика звучить у кожному полотні. Наче вдихаєш на повні груди аромат весни чи літа, милуєшся неповторним пейзажем рідного краю... І завжди серед цієї краси є жінка. Її співають пісні, її обожнюють, у неї палко закохуються. Всюди звучить музика: у театральних і концертних залах, вітальнях заможної публіки, у купецьких оселях і просто на вулиці...

Ведучий. Популярними стають не тільки твори західноєвропейських композиторів, а й пісні та романси О.Варламова, М.Булахова, О. Аляб'єва, О.Гурильова, українські та російські народні пісні, думи, інструментальні п'єси, твори класичної музики.

Евеліна Ганська – "зірка польського і київського товариств" – зачарувала Оноре де Бальзака, і саме завдяки цій жінці відомий французький письменник захопився мистецтвом українського народу.

(Звучить у запису твір М.Лисенка "Героїчне скерцо").

Через живопис, музику ішло пізнання України, її історії, культури. Скільки їх було – видатних дочок свого народу, своєї землі! Це про них писала Софія Русова: "Такі люди приходять як прекрасні постаті, суцільні в своїй морально-інтелектуальній незалежності, невіддільні ніяким життєвим перешкодам, віддані одній високій меті".

Варвара Антонович, Людмила Драгоманова, Олександра Кістяківська, Пелагея Литвинова-Бартош, Олександра Єфименко, Леся Українка залишилися в пам'яті як образи високодуховних жінок. Вони й досі надихають та хвилюють нас своєю ширістю, глибиною, граційністю, ніжністю, учать красі почуттів, вміння цінувати вічне, чисте та прекрасне, таємне та загадкове, – усе те, що робить справжню жінку жінкою. А найкращі риси жінок минулого можна знайти в образах наших сучасниць.

Старшокласниця. Хотілося б згадати ще одну нашу сучасницю, яскравого талановитого майстра ХХ ст. – Тетяну Яблонську. У неї був рідкісний дар: у простому побачити складне, мудре, вічне. Ці відчуття супроводжували художницю все її творче життя. Лауреат двох державних премій, численних почесних звань та нагород, вона прийшла в мистецтво в повоєнний час і одразу проявила себе живописцем оригінальним, самобутнім. Перше полотно художниці "Хліб" принесло Яблонській славу талановитого майстра, стало видатним явищем в українському мистецтві. Написана як дипломна робота, ця картина стала "хрестоматійною", поставила художницю в один ряд з видатними митцями сучасності.

(Демонструється репродукція картини Т.Яблонської "Хліб").

Старшокласниця. Герої картини – жінки, сильні, здорові, бадьорі, красиві; саме їм довелося замінити чоловіків у тилу під час Другої світової війни, відбудовувати зруйноване народне господарство. Картина "Хліб" передає не трудовий процес сам по собі, а загальне емоційне піднесення, нестримний темперамент, "моторність" українських жінок, що так приваблювало художницю.

(Звучать у запису фрагменти українських народних пісень у виконанні Д.Гнатюка "Ніч яка місячна", "Гандзя", "Дівчина-рибчина", демонструються репродукції творів Т.Яблонської "Палерові квіти", "Весілля", "Льон", "Літо", "Наречена").

Нестримний темперамент, філософія життя звучить у картинах "Наречена", "Палерові квіти", "Лебеді", і в кожному з цих полотен головною героїнею є жінка – матір, красуня, трудівниця, мадонна, яка наче зійшла з барвистої української ікони.

Ведучий. Вшануймо жінку за все те прекрасне, що вона принесла у світ, осяявши його своєю красою та ніжністю, засвітивши в серцях кохання, сповнивши життя дивовижною гармонією! *(Звучить у запису твір Ф. Ліста "Розрада").*

Ведуча.

Благословенні будьте день і рік,
І мить, і місяць, і міся урочі,
Де спостеріг я ті саяливі очі,
Благословен вогонь, що серце пік,
Солодкий біль спечаленої ночі
І лук Амура, що в безоболоччі
Пускав у мене стріл ясний потік!

Ведучий.

Благословенні будьте серця рани
І вимовлене пошепки ім'я
Моєї донни –
Ніжне і кохане,
І ці сторінки, де про неї я
Писав, творивши славу, що не в'яне, –
Ти, неподільна радосте моя!

(Володимир Сосюра).

(Див. першу, другу та третю стор. обкладинки)

ЛІТЕРАТУРА

1. 100 найвідоміших українців. – К., 2002.
2. Костенко Ліна. Вибране. – К., 1989. – С. 39, 80.
3. Петрова С. Молитва Кунгути // Хрещатик. – 26 березня 2006. – С. 13.
4. Українки в історії / за ред. В. Борисенка. – К., 2004. – С. 30–32, 33–39.